

Олий таълим муассасаларида масофавий таълимни ташкил этиш муаммолари

*Олимов А.И., Жисмоний маданият факултети катта ўқитувчиси.
Ерйигитов Д.Х., Ижтимоий фанларда масофавий таълим кафедраси
катта ўқитувчиси, Жиззах давлат педагогика институти*

Олий таълим ўқув жараёнини ташкил этишда инновацион технологияларнинг роли кун сайин ортиб бормоқда. Масофавий технологиялардан фойдаланиш замонавий таълимнинг имкониятларини янада кенгайтирди. Бугунги кунда ер куррасининг исталган жойидан туриб, замонавий ахборот коммуникатсия технологияларининг имкониятидан фойдаланган холда таълим олиш мумкин. Айти вақтда мамлакатимизда коронавирус пандемияси тарқалиши олдини олиш мақсадида жорий этилган карантин шароитида таълим муассасаларида замонавий АКТ лар асосида таълим масофавий усулда олиб борилмоқда.

Бу борада Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг 2020 йил 27 мартдаги “Олий таълим муассасаларида масофавий таълимни жорий этиш тўғрисида”ги 233-сонли буйруғи ижросини таъминлаш, таътил вақтида ўқув жараёнини узлуксизлигини таъминлаш ҳамда талабаларнинг билим олиш даражасини масофадан туриб қўллаб-қувватлаш мақсадида анъанавий ўқитиш усулларига қўшимча равишда янги, замонавий ўқитиш шакли – яни масофавий ўқитиш таълими яратилишига омил бўлди. Бу эса ўз навбатида амалиёт билан боғлиқ таълим йўналишлари жумладан Жисмоний маданият йўналишидаги Проф-ўқитувчилар ва талабаларнинг зиммасига катта маъсулият юклайди, чунки улардан энди замонавий ахборот технологиялари асосида модулни чуқурроқ ўрганишини талаб этади. Бироқ бунинг муаммоли жиҳати бунда аввало, интернет алоқасининг мавжуд бўлиши ва бошқа техник шароитлар мавжудлигини талаб этади. Талабаларнинг шаҳар ва туман марказларида яшайдиган кўпчилик қисми юқори тезликдаги интернет, қолганлари эса мобил интернетдан фойдаланиш имкониятига эга. Туманларнинг чекка ва олис

худудларида яшовчи айрим талабалар билан мобил интернет алоқаси орқали уланишда ҳам муаммолар юзага келиши мумкинлиги аён бўлмоқда.

Масофавий таълимда талаба ва ўқитувчи турли масофадан ўзаро махсус яратилган ўқув курслари, назорат шакллари, электрон алоқа ва интернетнинг бошқа технологиялари ёрдамида доимий мулоқотда бўладилар.

Масофавий ўқитиш барча таълим олиш истаги бўлганларга ўз малакасини узлуксиз ошириш имконини яратади. Бундай ўқитиш жараёнида талаба онлайн ва офлайн режимда мустақил ўқув-услубий материалларни ўзлаштиради, назоратдан ўтади, ўқитувчининг бевосита раҳбарлигида назорат ишларини бажаради ва гуруҳдаги бошқа «вертикал ўқув гуруҳи» талабалари билан мулоқотда бўлади. Маълум сабабларга кўра, таълим муассасаларининг кундузги бўлимларида таҳсил олиш имконияти бўлмаган, масалан, соғлиги тақозо этмайдиган, мутахассислигини ўзгартириш нияти бўлган ёки ёши катта, малакасини ошириш нияти бўлган кишилар учун масофавий ўқитиш қулай ўқитиш шакли ҳисобланади. Масофавий ўқитишда турли хил ахборот ва коммуникатсия технологияларидан фойдаланилади, яъни ҳар бир технология мақсад ва масала моҳиятига боғлиқ. Масалан, анъанавий усулига асосланган ўқитиш воситалари (ўқув қўлланма, дарсликлар) талабаларни янги материал билан таништиришга асосланса, интерактив аудио ва видео конференциялар маълум вақт орасида ўзаро мулоқотда бўлишга, электрон почта билвосита ва бевосита алоқа ўрнатишга, яъни хабарларни жўнатиш ва қабул қилишга мўлжалланган. Олдиндан тасмага муҳрланган видеомаърузалар талабаларга маърузаларни тинглаш ва кўриш имконини берса, факсимал алоқа, хабарлар, топшириқларни тармоқ орқали тезкор алмашилиш талабаларга алоқа орқали ўқитиш имконини беради. Юқоридагиларга асосланиб, таълим жараёнида айни вақтда қайта-қайта тилга олинаётган айрим терминлар тавсифи ва таърифларни келтириб ўтамиз.

Масофавий ўқитиш – энг яхши анъанавий ва инноватцион методлар, ўқитиш воситалари ва формаларини ўз ичига олган сиртқи ва кундузги

таълим сингари ахборот ва телекоммуникатсия технологияларига асосланган таълим формасидир.

Масофавий ўқиш – бу янги ахборот технологиялари, телекоммуникатсия технологиялари ва техник воситаларига асосланган таълим тизимидир. У таълим олувчига маълум стандартлар ва таълим қонун-қоидалари асосида ўқув шартшароитлари ва ўқитувчи билан мулоқотни таъминлаб бериб, ўқувчидан кўпроқ мустақил равишда шуғулланишни талаб қилувчи тизимдир. Бунда ўқиш жараёни таълим олувчини қайси вақтда ва қайси жойда бўлишига боғлиқ эмас.

Масофавий таълим – масофадан туриб ўқув ахборотларини алмашувчи воситаларга асосланган, ўқитувчи махсус ахборот муҳит ёрдамида, аҳолининг барча қатламлари ва чет эллик таълим олувчиларга таълим хизматларини кўрсатувчи таълим мажмуаидир.

Масофавий ўқитиш тизими – масофавий ўқитиш шартлари асосида ташкил этиладиган ўқитиш тизими. Барча таълим тизимлари сингари масофавий ўқитиш тизими ўзининг таркибий мақсади, мазмуни, усуллари, воситалари ва ташкилий шакллариغا эга. Нима учун масофавий таълим керак бўлиб қолди? – деган савол туғилиши табиий. Бу саволга жавоб тариқасида қуйидагиларни санаб ўтиш мумкин:

- Таълим олишда янги имкониятлар (таълим олишнинг арзонлиги, вақт ва жойга боғлиқмаслиги ва бошқалар).

- Таълим масканларига талаба қабул қилиш сонининг чекланганлиги. - Таълим олишни хоҳловчилар сонининг ошиши.

- Сифатли ахборот технологияларининг пайдо бўлиши ва ривожланиши.

- Халқаро интегратсиянинг кучайиши.

Юқорида санаб ўтилган шароит ва имкониятлар масофавий ўқитишга эҳтиёж борлигини кўрсатади. Масофавий ўқитишнинг таълим тизимида бири-биридан фарқланувчи *модел ва шакллари* мавжуд бўлиб, улар қуйидаги қўлланиш шартлари билан фарқланади:

- географик шартлар (масалан, мамлакат территорияси, марказдан узоқликда жойлашуви, иқлими);

- мамлакатнинг ахборотлашуви ва компютерлаштириш умумий даражаси;

- коммуникатсия ва транспорт воситаларининг ривожланиш даражаси;

- таълим жараёнида ахборот ва коммуникатсия технологиялари воситаларининг қўлланиш даражаси;

- таълимда қўлланиладиган анъаналари;

- масофавий ўқитиш тизими учун илмий педагог кадрлар мавжудлиги ва уларнинг салоҳияти ва бошқалар.

Умуман олганда масофавий таълимнинг мақсадига қуйидагилар киради:

- Мамлакат миқёсидаги барча ҳудудлар ва чет элдаги барча ўқувчилар, талабалар, таълим олишни хоҳловчиларга бирдек таълим олиш имкониятини яратиб бериш.

- Етакчи университетлар, академиялар, институтлар, тайёрлов марказлари, кадрларни қайта тайёрлаш муассасалари, малака ошириш институтлари ва бошқа таълим муассасаларининг илмий ва таълим бериш потенциалларидан фойдаланиш эвазига таълим беришнинг сифат даражасини ошириш.

- Асосий таълим ва асосий иш фаолияти билан параллел равишда қўшимча таълим олиш имкониятини яратиб бериш.

- Таълим олувчиларни таълим олишга бўлган эҳтиёжини қондириш ва таълим муҳитини кенгайтириш.

- Узлуксиз таълим имкониятларини яратиш.

- Таълим сифатини сақлаган ҳолда янги принципал таълим даражасини таъминлаш.

Хулоса қилиб масофавий таълим элементларини таълим муассасаларига жорий этилиши таълим олувчилар ва таълим берувчиларга қулай. Таълим муассасалари учун харажатни оптималлаштириш имкониятини беради ва ҳудудлар аро ўзаро чегаравий таъқиқларни йўқ қилади. Талабалар уйидан

узокда сарсон бўлиш ва ортиқча оиласи учун харажатлардан чекланади. Олий таълим тизимида бу комплексни жорий қилиш учун барча шарт-шароитлар мавжуд.

Адабиётлар:

1. Олимов, А. И., & Бахромов, О. Т. (2016). Информационные технологии в подготовке специалистов по физической культуре и спорту. Образование и воспитание, (2), 86-87.

2. Olimov, A. (2020). Применение компьютерных технологий при оперативном контроле тренировочных нагрузок футболистов: <https://moluch.ru/archive/62/8749>. Архив Научных Публикаций JSPI, 1-138.